

Sygn. akt I.Ca 251/18

POSTANOWIENIE

Dnia 27 czerwca 2018 roku

Sąd Okręgowy w Suwałkach I Wydział Cywilny w składzie następującym:

<i>Przewodniczący:</i>	<i>SSO Mirosław Krzysztof Derda (spr.)</i>
<i>Sędziowie</i>	SSO Alicja Wiśniewska SSO Aneta Ineza Sztukowska
Protokolant:	st. sekr. sąd. Ewa Andryszczyk

po rozpoznaniu w dniu 27 czerwca 2018 roku w Suwałkach

na rozprawie

sprawy z urzędu

z udziałem R. Z. i M. Z. (1)

o zmianę wyroku rozwodowego w zakresie władzy rodzicielskiej

na skutek apelacji uczestniczki M. Z. (1)

od postanowienia Sądu Rejonowego w Augustowie z dnia 5 kwietnia 2018r., sygn. akt III Nsm 116/17

postanawia:

- 1) zmienić zaskarżone postanowienie w pkt. I w ten sposób, że uchylić je w stosunku do małoletnich A. Z. i M. Z. (2);
- 2) oddalić apelację w pozostałym zakresie;
- 3) stwierdzić, że zainteresowani ponoszą koszty postępowania apelacyjnego związane ze swoim udziałem w sprawie.

SSO Mirosław Krzysztof Derda SSO Alicja Wiśniewska SSO Aneta Ineza Sztukowska

Sygn. akt I Ca 251/18

UZASADNIENIE

Do sądu Rejonowego w Augustowie w dniu 30 września 2017 r. wpłynął wniosek kuratora zawodowego o wszczęcie odpowiedniego postępowania wobec M. Z. (1) z uwagi na zagrożenie dobra małoletniej Z. Z. (1).

Z jego treści wynikało, że małoletnia od 05.05.2017 przebywała na Oddziale Dziecięcym w Szpitala (...) w J., z którego matka jej nie odebrała. Konsekwencją tego było podjęcie czynności sprawdzających przez Sąd w sprawie III Nmo 26/17. Ostatecznie małoletnia została wydana matce z zastrzeżeniem, że nie będzie przebywała w domu rodzinnym albowiem miejscowa prokuratura wszczęła postępowanie wobec konkubenta matki z uwagi na podejrzenie

popęlnienia przestępstwa w postaci dokonania innej czynności seksualnej na osobie małoletniej K. Z.. Matka umieściła małoletnią u swoich rodziców następnie w dniu 22.06.2017r. zdecydowała się umieścić ją u swojej koleżanki. 25.07.2017r. w drodze zarządzenia tymczasowego Sąd ustalił miejsce pobytu K. Z. u jej babci H. K.. Kurator twierdził, że stan psychiczny dziecka jest zaburzony i niezbędne jest podjęcie działań prawnych zmierzających do zapewnienia dziecku stabilnych warunków opiekuńczych.

Postanowieniem z 30.06.2017r. Sąd Rejonowy w Augustowie wszczął postępowanie w przedmiocie ograniczenia władzy rodzicielskiej M. Z. (1) nad mał. K. Z..

Postanowieniem z dnia 5 kwietnia 2018r. Sąd Rejonowy w Augustowie w sprawie sygn. akt III Nsm 116/17 III zmienił pkt. II wyroku Sądu Okręgowego w Suwałkach z dnia 25.09.2014r. w sprawie IC 700/13 w ten sposób, że ograniczył wykonywanie władzy rodzicielskiej M. Z. (1) nad jej małoletnimi dziećmi: K. Z. ur. (...) w A., A. Z. ur. (...) w A. i M. Z. – ur. (...) w A. poprzez poddanie sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej nadzorowi kuratora, którego zobowiązał do składania kwartalnych sprawozdań, przy czym termin pierwszego wyznaczył na dzień 25.05.2018r.

W uzasadnieniu orzeczenia Sąd Rejonowy wskazał, iż w toku postępowania regulował postanowieniami zabezpieczającymi miejsce pobytu małoletniej, bowiem od dnia 25.09.2017r. mał. K. Z. przebywała w Wojewódzkim Zespole (...) w O., gdzie złożyła stanowczą deklarację, że nie wróci do babci. Sąd Rejonowy w dniu 25.10.2017r. zmienił wcześniejsze postanowienie zabezpieczające ustalając miejsce pobytu małoletniej każdorazowo w miejscu pobytu jej matki M. Z. (1).

W dniu 22.01.2018r. (...) w A. przeprowadził badanie małoletniej oraz jej rodziców. Na ich podstawie stwierdził, że przebyte doświadczenia oraz postawa matki zbliżyły ich do siebie oraz posłużyły zacieśnieniu emocjonalnych relacji. W stosunku do ojca ustalono, że dotychczasowe jego relacje z małoletnią nie spełniają jej oczekiwań w zakresie bliskości. Stosunek małoletniej do ojca określa zobojętnienie, obcość, poczucie silnego zranienia. Małoletnia dystansuje się wobec kontaktów z ojcem, nie ma do niego zaufania.

W konkluzji swojej opinii biegli zaproponowali ograniczenie władzy rodzicielskiej matki małoletniej M. Z. (1) poprzez nadzór kuratora oraz ojca małoletniej do prawa interesowania się stanem zdrowia małoletniej, karierą szkolną i ewentualnym wyborem szkoły.

Sąd Rejonowy w pełni podzielił wnioski biegłych zawarte w opinii i propozycje są co do uregulowania władzy rodzicielskiej rodziców małoletniej K.. Opinia sporządzona zastała przez specjalistów posiadających niezbędną wiedzę w zakresie psychologii jak i pedagogiki. Wyciągnięte z badań wnioski i konkluzje są logiczne i spójne.

Sąd Rejonowy zaznaczył, iż sytuacja w sprawie była dynamiczna i zeznania świadków złożone na rozprawie w dniu 25.07.2017r. stały się nieaktualne albowiem od ich złożenia do wydania opinii przez (...) minęło już ponad pół roku. Opinia (...) jest bardziej miarodajnym środkiem dowodowym tym bardziej, że została wydana na podstawie osobistego kontaktu biegłych z badanymi i przy zastosowaniu odpowiednich metod i środków badawczych.

Ponadto istotne były wyjaśnienia małoletniej K., z których wynikało, że chce mieszkać z matką i rodzeństwem. Decyzja co do ewentualnego zamieszkania z ojcem była podjęta impulsywnie w trakcie konfliktu z matką.

Sąd Rejonowy uznał, że zachodzą poważne zaniedbania w wykonywaniu władzy rodzicielskiej przez M. Z. (1) wobec małoletniej K. Z. i sposób wykonywania przez nią władzy rodzicielskiej powinien być kontrolowany przez kuratora.

Jednocześnie Sąd ten doszedł do wniosku, że z uwagi na dotychczasowe zachowanie matki małoletniej ograniczenie to powinno dotyczyć również pozostałych dzieci z byłego związku małżeńskiego z ich ojcem. W przedmiotowej sprawie matka małoletniej oprócz dzieci z byłego związku małżeńskiego posiada dziecko z innego związku. Ojciec tego dziecka podejrzewany był o molestowanie małoletniej K.. W związku z czym matka małoletniej wraz z dziećmi zarówno z byłego związku jak i związku z innym mężczyzną opuściła miejsce zamieszkania z miejscowości L.. Po tym fakcie wielokrotnie zmieniała miejsce swojego pobytu, a małoletnia nie miała uregulowanej sytuacji osobistej i przebywała

najpierw u dziadków małżonków K., a później u M. S., która dopuszczała się w stosunku do niej manipulacji. Na chwilę obecną matka małoletniej wraz z nią i jej rodzeństwem przebywa w E., jednakże nie jest znane jej miejsce pobytu, co więcej, je utajnia, gdyż nawet w kartach informacyjnych z pobytu małoletnich dzieci uniemożliwiła identyfikację adresu (k. 113-114).

Z uwagi na fakt, że dobro dziecka jest dobrem naczelnym któremu przyświeca cały system prawa rodzinnego Sąd uznał, że w takiej sytuacji nad sposobem wykonywania władzy rodzicielskiej przez M. Z. (1) zarówno w stosunku do małoletniej K. jak i jej rodzeństwa powinna czuwać osoba trzecia, która na bieżąco będzie to władzę kontrolowała a w razie potrzeby podjęcia stosownych decyzji informowała o tym Sąd, bądź inne powołane do tego organy.

Władza rodzicielska uczestnika postępowania R. Z. uregulowana została postanowieniem z dnia 04.10.2016r. i Sąd nie znalazł podstaw do zmiany orzeczenia w tym zakresie. W szczególności wobec stanowiska małoletniej K. zaprezentowanego na rozprawie w dniu 25.07.2017r. i jej kategorię stwierdzenia, że nie chce zamieszkać z ojcem.

Jako podstawę rozstrzygnięcia o kosztach Sąd Rejonowy wskazał przepis art. 520 § 1 i 2 kpc.

Uczestnik postępowania uścił stosowną zaliczkę na badania. Koszty przeprowadzonych badań i sporządzonej opinii odpowiadają ustalonym stawkom za tego typu czynności, dlatego też uczestniczka powinna zwrócić część kosztów uczestnikowi postępowania jak również należnych skarbowi Państwa. Sprawa nie należała do szczególnie skomplikowanych, dlatego też uczestniczka postępowania nie powinna zwracać uczestnikowi kosztów zastępstwa procesowego.

Uczestniczka postępowania M. Z. (1) w złożonej apelacji zaskarżyła powyższe postanowienie w całości, zarzucając mu:

1/naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 109 § 2 pkt. 3 k.r. i o., polegające na orzeczeniu o poddaniu wykonywania przez nią władzy rodzicielskiej nad trójką dzieci stałemu nadzorowi kuratora sądowego bez dostatecznych (w stosunku do władzy rodzicielskiej nad małoletnią K.) lub jakichkolwiek (w stosunku do władzy rodzicielskiej nad małoletnimi A. i M. Z.) dowodów na potwierdzenie potrzeby i słuszności takiego rozstrzygnięcia,

2/ sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału,

polegającą na przyjęciu, mimo braku ku temu dowodów, że rzekomo zachodzą poważne zaniedbania w wykonywaniu władzy rodzicielskiej przez nią w stosunku do małoletniej K. Z.,

3/ sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału,

polegającą na przyjęciu, że „z uwagi na dotychczasowe zachowanie matki małoletniej ograniczenie władzy rodzicielskiej dotyczyć powinno również pozostałych dzieci z byłego związku małżeńskiego z ich ojcem”, mimo braku jakichkolwiek nie tylko dowodów, ale nawet poszlak do formułowania takiego twierdzenia,

4/ uchybienie procesowe, mające wpłynąć na wynik sprawy, a mianowicie naruszenie art. 321 k.p.c. poprzez orzeczenie o czymś, co nie było przedmiotem sprawy,

5/ uchybienie procesowe, mające wpłynąć na wynik sprawy, a mianowicie naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. poprzez niewłaściwe uzasadnienie orzeczenia przez niewskazanie dowodów na których Sąd oparł swoje dowolne, lakoniczne twierdzenia,

6/ niezasadne, sprzeczne z art. 520 k.p.c., obciążenie jej kosztami postępowania.

Wskazując na powyższe wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz umorzenia postępowania jako bezprzedmiotowego ewentualnie o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy ustalił i zważył, co następuje:

Apelacja okazała się w części uzasadniona.

Sąd wszczyna postępowanie nieprocesowe na wniosek; w wypadkach wskazanych w ustawie sąd może wszcząć postępowanie także z urzędu.

W doktrynie prezentowane są różne poglądy co do formy decyzji sądowej w przedmiocie wszczęcia postępowania z urzędu, jednak to ogólne stanowisko nie dotyczy spraw opiekuńczych do których mają zastosowanie przepisy regulaminu urzędowania sądów powszechnych (w dalszej części uzasadnienia zostaną szczegółowo zaprezentowane).

Sąd wszczyna postępowanie z urzędu, gdy poweźmie wiadomość o zdarzeniu uzasadniającym jego zainicjowanie. Wówczas decyduje nie tylko o samym uruchomieniu postępowania, ale także o jego przedmiocie oraz zakresie. Następuje to poprzez podjęcie określonej czynności (W. B., A. M., I. K., *Postępowanie cywilne w zarysie*, s. 336). Pojawiają się jednak wątpliwości, czy każda czynność oznacza wszczęcie postępowania nieprocesowego. Aby zatem je rozwiązać, w doktrynie przyjmuje się, że wszczęcie postępowania nieprocesowego powinno nastąpić poprzez wydanie przez sąd postanowienia o wszczęciu. Sąd opiekuńczy, wszczynając postępowanie z urzędu, wydaje postanowienie, którego odpis doręcza się uczestnikom postępowania z informacją o wszczęciu postępowania z urzędu [W. S., w: J. P., W. S., E. W., *Postępowanie nieprocesowe*, W. 1973, s. 61; A. G.-B., w: H. D., T. W. (red.), *Kodeks*, t. III, 2013, s. 25]. Jednakże w literaturze zauważono także, że w praktyce sąd rezygnuje z wydania takiego postanowienia. Wówczas postępowanie uznaje się za wszczęte w dniu, w którym sąd podjął pierwszą czynność w sprawie. Najczęściej chodzi o wydanie przez przewodniczącego zarządzenia o wyznaczeniu posiedzenia sądu [W. B., A. M., I. K., *Postępowanie cywilne w zarysie*, s. 336; J. G., w: T. E. (red.), *Kodeks*, t. III, 2012, s. 35; Z. Ś., w: K. P. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. II, W. 2006, s. 12; P. T., w: A. J. (red.), *Kodeks*, 2015, s. 711].

W § 229 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości Regulamin urzędowania sądów powszechnych z dnia 23 grudnia 2015 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 2316) (zm. Dz.U. z 2017 r. poz. 2481, Dz.U. z 2017 r. poz. 1527, Dz.U. z 2016 r. poz. 2070, Dz.U. z 2016 r. poz. 970, Dz.U. z 2016 r. poz. 517, Dz.U. z 2016 r. poz. 418) przewidziano, iż Sąd opiekuńczy, doręczając uczestnikom postępowania odpis postanowienia o wszczęciu postępowania, udziela im niezbędnych pouczeń.

W poprzednim stanie prawnym § 218 RegUrządSądPowsz(2007), odpowiadający § 229 RegUrządSądPowsz, wskazywał, że wszczynając postępowanie z urzędu, sąd opiekuńczy zawiadamia uczestników postępowania, określa rodzaj postępowania oraz poucza uczestników o możliwości zgłaszania wniosków dowodowych. Artykuł 570 KPC oraz inne istotne dla przedmiotowego zagadnienia przepisy KPC nie uległy zmianie. W doktrynie podzielone były poglądy w kwestii formy, w jakiej sąd opiekuńczy wydaje decyzję o wszczęciu postępowania z urzędu, a mianowicie czy dokonuje tego w formie zarządzenia czy postanowienia. Niewątpliwie praktyka sądowa w tym zakresie powinna być jednolita. Ujednoliceniu praktyki ma zdaje się służyć treść § 229 RegUrządSądPowsz, w którym pojawia się jednoznacznie określenie formy, w jakiej sąd opiekuńczy decyduje o wszczęciu postępowania. Komentowany paragraf wskazuje, że doręczając uczestnikom odpis postanowienia o wszczęciu postępowania sąd opiekuńczy udziela im niezbędnych pouczeń. Nie jest to może najwłaściwszy sposób usuwania rozbieżności w praktyce orzeczniczej sądów, ale należy opowiedzieć się za uznaniem za właściwą praktyki wszczynania postępowań z urzędu w oparciu o wydane przez sąd opiekuńczy postanowienie. Pogląd taki uzasadniony jest przede wszystkim tym, że z mocy prawa uprawnienie wszczęcia postępowania z urzędu przyznane zostało sądowi (art. 570 KPC), a sąd na podstawie art. 354 KPC wydaje postanowienie, o ile kodeks nie przewiduje wydania wyroku lub nakazu zapłaty. Wydaje się zatem oczywiste, że decydując o wszczęciu postępowania z urzędu, sąd powinien wydać postanowienia, z którego będzie wynikało, że sąd postanowił wszcząć to postępowanie z urzędu z udziałem personalnie wskazanych uczestników oraz w określonym w postanowieniu przedmiocie, np. ograniczenia władzy rodzicielskiej nad określonym małoletnim. Tak zredagowane postanowienie będzie decyzją czytelną. Odpis takiego postanowienia powinien być przesłany uczestnikom z pouczeniem, że na postanowienie to nie przysługuje zażalenie. Postanowienie to jako niepodlegające zaskarżeniu nie wymaga pisemnego uzasadnienia (art. 357 § 2 KPC), niemniej jednak należy brać pod uwagę, że skoro sąd doręczając odpis postanowienia ma udzielić uczestnikom stosownych pouczeń, w tym zapewne o

możliwości zgłaszania wniosków dowodowych, to uczestnicy powinni mieć informację o zakresie stawianych im zarzutów stanowiących podstawę wszczęcia postępowania z urzędu, aby mogli podjąć skuteczną obronę. Zatem zakres udzielanych pouczeń może być różny, w zależności od okoliczności każdego przypadku. Należy zatem postulować, aby sąd sporządzał pisemne uzasadnienie postanowienia o wszczęciu postępowania z urzędu dla potrzeb informacyjnych i w celu zapewnienia realizacji w sposób właściwy gwarancji procesowych jego uczestnikom- § 229 Regulamin urzędowania sądów powszechnych red. Romańska 2017, wyd. 2/T..

W przedmiotowej sprawie Sąd Rejonowy wszczął postępowanie o ograniczenie władzy rodzicielskiej (zmianę wyroku rozwodowego w części dotyczącej władzy rodzicielskiej) w stosunku do M. Z. (1) odnośnie małoletniej K. Z., a orzekł również w stosunku do innych dzieci ww. bez formalnego wszczęcia postępowania w tym zakresie.

Co więcej Sąd nawet nie prowadził żadnego postępowania dowodowego odnośnie tych małoletnich, a w uzasadnieniu orzeczenia wskazał, że zaniedbania wobec jednego dziecka może przez analogię skutkować zaniedbaniami wobec innych dzieci.

Nie można wykluczyć, że zagrożenie takie istnieje jednak aby to potwierdzić należy wszcząć stosowne postępowania i przeprowadzić dowody na powyższą okoliczność.

Sąd Rejonowy nie wszczynając postępowania w tym zakresie uniemożliwił zainteresowanym złożenie wniosków dowodowych i pozbawił ich możliwości działania.

Skoro jednak Sąd I instancji nie wszczął postępowania niemożliwym było jego umorzenie bądź przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania na podstawie przepisu art. 386 § 4 kpc, a jedynie uchylenie zaskarżonego orzeczenia w tej części.

Dlatego Sąd II instancji przekazuje Sądowi Rejonowemu w Augustowie akta sprawy celem rozważenia podjęcia działań o których mowa w art. 570 kpc również w stosunku do pozostałych dzieci M. Z. (1).

Odnośnie zaś rozstrzygnięcia co do małoletniej K. Z. zaskarżone orzeczenie należało uznać za niewadliwe.

W toku postępowania apelacyjnego przeprowadzono dowody z dokumentów, które jednak nie podważyły ustaleń Sądu I instancji ani wnioskowania zaprezentowanego w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia.

Ustawodawca wprowadził jedno kryterium ograniczenia władzy rodzicielskiej. Jest to zagrożenie dobra dziecka, przejawiające się w nieprawidłowościach w wykonywaniu władzy rodzicielskiej. Owe nieprawidłowości niekiedy traktowane są jako drugie kryterium ograniczenia władzy rodzicielskiej. W istocie rzeczy te nieprawidłowości są przyczyną zagrożenia dobra dziecka, będącego skutkiem wadliwego postępowania rodziców albo rodzica. Błędy rodziców nie stanowią podstawy ingerencji we władzę rodzicielską na podstawie komentowanego przepisu dopóty, dopóki nie stanowią zagrożenia dla dobra dziecka. Zatem w konsekwencji dochodzimy do wniosku, że jedyną podstawą ograniczenia władzy rodzicielskiej na podstawie art. 109 jest zagrożenie dobra dziecka.

Jeżeli dobro dziecka jest zagrożone, to ograniczenie władzy rodzicielskiej staje się obowiązkowe. Ograniczenie władzy rodzicielskiej dotyczy, zależnie od okoliczności, bądź obojga, bądź jednego z rodziców i odnosi się tylko do dzieci, które imiennie zostały wymienione w postanowieniu sądu o ograniczeniu władzy rodzicielskiej. Ograniczenie władzy rodzicielskiej nie musi bowiem dotyczyć wszystkich dzieci rodziców. Może zależnie od okoliczności odnosić się tylko do niektórych dzieci, albo tylko do jednego dziecka, jeżeli tylko jego dobro jest zagrożone, np. z powodu potrzeby intensyfikacji działań rodziców, ukierunkowanych na leczenie chorego dziecka.

W praktyce orzeczniczej przyjmuje się, iż dobro dziecka oznacza jego prawidłowy rozwój psychofizyczny oraz duchowy (por. K. Gromek, Kuratorzy sądowi, s. 64–65). Jest to definicja celowościowa, ukierunkowana na cel postępowania z dzieckiem. Postępowanie to ma prowadzić do prawidłowego wychowywania dziecka w okresie jego małoletności i doprowadzić do prawidłowego wychowania dziecka jako osoby pełnoletniej. Coraz częstsza jest w użyciu definicja

instrumentalna, traktująca dobro dziecka jako ochronę jego interesów. W istocie rzeczy definicje te uzupełniają się i można pokusić się o stwierdzenie, że dobro dziecka to ochrona jego interesów w celu prawidłowego rozwoju psychofizycznego i duchowego oraz społecznego. Mamy wówczas do czynienia z komplementarną definicją (ujęciem) dobra dziecka - Art. 109 KRO G. 2018, wyd. 6/G..

W przedmiotowej sprawie Sąd I instancji przeprowadził rozbudowane postępowanie dowodowe, w ramach którego wysłuchał zainteresowanych, przesłuchał świadków, wysłuchał małoletnią, przeprowadził dowód ze specjalistycznej opinii (...) w A. oraz z dokumentów.

Ustalenia Sądu mają swoje oparcie w zebranych dowodach a wnioskowanie o utrzymaniu się zagrożenia dobra dziecka ma odzwierciedlenie w tych dowodach.

W toku postępowania sytuacja ulegała zmianom i Sąd reagował wydając stosowne postanowienia zabezpieczające.

Zachowanie uczestniczki, jak trafnie stwierdził Sąd I instancji, nie przekonuje skoro ukrywa ona miejsce pobytu dziecka i unika w ten sposób kontroli ze strony Sadu i ojca dziecka. Nie można mówić o pełnym ustabilizowaniu jej sytuacji, a w konsekwencji sytuacji małoletniej K. Z..

Zarzuty apelacyjne w tej części stanowią tylko gołosłowną polemikę z prawidłowymi ustaleniami Sądu Rejonowego, które Sąd Okręgowy w całości podziela i przyjmuje za własne.

Rację ma skarżąca, iż forma uzasadnienia orzeczenia budzi zastrzeżenia, jednak zebrane w sprawie dowody nie pozostawiają wątpliwości co do trafności rozstrzygnięcia, dlatego apelację oddalono na podstawie przepisu art. 385 kpc.

Jeżeli chodzi o zarzuty dotyczące rozstrzygnięcie o kosztach postępowania pozostawia, w ocenie Sądu Okręgowego, są one nietrafne.

Podstawę prawną takiego rozstrzygnięcia stanowi art. 520 § 2 kpc. Sąd I instancji prawidłowo wyłożył w uzasadnieniu jakie kryteria wziął pod uwagę przy orzekaniu a powyższe stanowisko akceptuje również Sąd II instancji.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie przepisu art. 520 § 1 kpc.

SSO Mirosław Krzysztof Derda SSO Aneta Ineza Sztukowska SSO Alicja Wiśniewska